

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ของ 5 ตำบล ของอำเภอภูหลวง จังหวัดเลย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรต่างๆ มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและแก้ปัญหาโดยการสร้างพลังสร้างสรรค์สังคม รวมทั้งเน้นกระบวนการศึกษาแบบบูรณาการครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต วิธีดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น

1) รวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งทางราชการและเอกชน ในเรื่องสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำ สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ ซึ่งหน่วยงานต่างๆ เหล่านี้ได้แก่ สำนักงานจังหวัดเลย ป่าไม้จังหวัดเลย สำนักงานชลประทาน รวมทั้งหน่วยงานราชการส่วนกลาง เช่น กรมป่าไม้ กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน ฯลฯ

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลแผนที่ต่างๆ เช่น แผนที่ทหารมาตราส่วน 1: 50,000 แผนที่ชุดดินและการใช้ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน แผนที่โครงการออกเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก. แผนที่ป่าไม้ของกรมป่าไม้ ฯลฯ เป็นต้น

3) คณะวิจัยได้ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 5 ตำบล ลงพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพจริงของชุมชน พบปะกับกลุ่มต่างๆ ผู้นำชุมชน ทำความรู้จักคุ้นเคยเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ และการยอมรับที่จะร่วมมือในโครงการวิจัย

3.2 การลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้น

1) การตรวจเยี่ยมพื้นที่ศึกษาของคณะผู้ศึกษา โดยทำการศึกษาสภาพภูมิประเทศ การสัมภาษณ์ ติดต่อประชาชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่ศึกษา

- 2) การออกสำรวจเก็บข้อมูล สภาพแหล่งน้ำ คุณภาพน้ำ สภาพพื้นที่ป่าไม้ ฯลฯ

3.3 การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากพื้นที่ในแต่ละกรณีศึกษา

คณะวิจัยร่วมกับนักวิจัยในพื้นที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ตลอดจนข้อมูลที่ใช้ในการประเมินปัญหาโดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มและสังเกต เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามชุมชนและแบบสังเกต ดังนี้

- 1) สำรวจข้อมูลภายในพื้นที่ศึกษาแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม
- 2) สำรวจสภาพทั่วไปและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3) สำรวจข้อมูลสภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.4 การจัดเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็น

- 1) วิเคราะห์สภาพทรัพยากร (ขนาด ปริมาณ) การใช้ทรัพยากร (ประเภทผู้ใช้ ขนาด หรือปริมาณการใช้) ลักษณะปัญหา (ความขาดแคลน ความเสื่อมโทรม มลพิษสิ่งแวดล้อม) เพื่อประเมินศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่
- 2) ศึกษาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3) วิเคราะห์โอกาส จุดอ่อน จุดแข็ง และอุปสรรคที่มีผลต่อการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4) ร่วมกันเสนอข้อคิดเห็นต่อปัญหา และประเด็นต่าง ๆ ภายใต้กรอบการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.5 การจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 1) ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเพื่อเสนอแผนปฏิบัติการที่เหมาะสม
- 2) ร่วมกันวางแผนในรูปของคณะกรรมการเครือข่าย
- 3) ระดมความคิดเห็นในการจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4) ร่างแผนปฏิบัติการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.6 การจัดประชุมสัมมนาฯ รับฟังความคิดเห็นต่อผลการศึกษา

- 1) จัดเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็นและร่วมพิจารณาแผนปฏิบัติการ
- 2) วิเคราะห์เชิงลึกถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไข
ปัญหา
- 3) กำหนดกระบวนการและกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนาต่าง ๆ
- 4) รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ในที่ประชุม
- 5) สรุปข้อมูลจากการประชาพิจารณ์ การสัมมนาและการสัมภาษณ์ประชาชน
ภาคเอกชน ภาคราชการ ฯลฯ เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนความต้องการและทัศนคติของประชาชนในลุ่ม
น้ำประกอบการวิเคราะห์การวางแผนพัฒนาทรัพยากรระบบลุ่มน้ำ
- 3) ผลการวิเคราะห์สภาพทรัพยากร (ขนาด ปริมาณ) การใช้ทรัพยากร (ประเภทผู้ใช้
ขนาดหรือปริมาณการใช้) ลักษณะปัญหา (ความขาดแคลน ความเสื่อมโทรม มลพิษสิ่งแวดล้อม)
- 4) แนวทางการจัดการและแผนพัฒนา ซึ่งมีรายละเอียดของวัตถุประสงค์ เป้าหมาย
วิธีการดำเนินงาน งบประมาณ และองค์กรผู้รับผิดชอบ

3.7 การปรับปรุงผลการศึกษาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- 1) ปรับปรุงและพัฒนาแผนปฏิบัติการให้มีประสิทธิภาพสูงสุด
- 2) นำเสนอแผนปฏิบัติการต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันไปสู่การปฏิบัติ

3.8 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) ข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อได้รับแบบสัมภาษณ์กลับคืนมาทั้งหมด นำมาตรวจสอบ
ความครบถ้วน ทำคีย์ข้อมูลลงรหัสและวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์
- 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีประชาคมและสนทนากลุ่มมา
วิเคราะห์ความสมบูรณ์ของเนื้อหา นำมาจัดหมวดหมู่และเนื้อหา (content analysis)
สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน